

"תנורו של עכנאי"

נילי בן ארי

ארמית

חתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא.
ר' אליעזר מטהר וחכמים מטמאים
וזהו תנורו של עכנאי.

מאי עכנאי?

אמר רב יהודה אמר שמואל: שהקיפו דברים כעכנא זו וטמאוהו
באותו היום השיב רבי אליעזר **כל** תשובות שבעולם
ולא קיבלו הימנו.

אמר להם: **אם הלכה כמותי חרוב זה יוכיח.**

נעקר **חרוב** ממקומו **מאה אמה.**

יש אומרים ארבע מאות אמה.

אמרו לו: **אין מביאין ראייה מן החרוב**

חזר ואמר להם: **אם הלכה כמותי, אמת המים יוכיחו,**

חזרו אמת המים לאחוריהם.

אמרו לו: **אין מביאין ראייה** מאמת המים

חזר ואמר להם: **אם הלכה כמותי, כותלי בית המדרש יוכיחו**

הטו כותלי¹ בית המדרש ליפול.

גער בהם רבי יהושע

אמר להם (ר' יהושע): אם תלמידי חכמים **מנצחים** זה את זה בהלכה אתם *מה טיבכם?*

לא נפלו **מפני כבודו של רבי יהושע**

ולא זקפו **מפני כבודו של רבי אליעזר**

ועדיין **מטים** **ל'ג'ל'ל'**

חזר ואמר להם: **אם הלכה כמותי מן השמים יוכיחו,**

יצתה בת קול ואמרה: **מה לכם** אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו **בכל מקום.**

עמד רבי יהושע על רגליו ואמר: לא בשמים היא.

מאי לא בשמים היא?

אמר רבי ירמיה²: שכבר ניתנה תורה מהר סיני אין אנו משגיחים בבת קול

שכבר כתבת בהר סיני אחרי רבים **להטות.**

אשכחיה רבי נתן³ לאלהו א"ל: מאי עביד קוב"ה בהיא שעתא?

¹ ברכות כח ע"ע: אמר רבן גמליאל: הואיל והכי הוה איזיל ואפייסיה לרבי יהושע; כי מטא לביתה - חזינהו לאשיתא דביתהו דמשחרן (כותלי ביתו של רבי יהושע שהיו שחורות), אמר לו: מכותלי ביתך אתה ניכר שפחמי אתה (עושה פחמים; ויש אומרים נפח)!

אמר לו: אוי לו לדור שאתה פרנסו, שאי אתה יודע בצערן של תלמידי חכמים במה הם מתפרנסים ובמה הם נזונים. אמר לו: נעניתי לך (דברתי למולך יותר מן הראוי)! מחול לי! לא אשגח ביה.

עשה בשביל כבוד אבא!

פייס.

² **רבי ירמיה**: משנה בבא בתרא פרק ב' משנה ו': מלמדת הלכה בנושא **גוזל** ("ניפול" בלשון המשנה) שנמצא במרחק מה מן ה**שובך**: "ניפול הנמצא בתוך חמישים אמה - הרי הוא של בעל השובך. חוץ מחמישים אמה - הרי הוא של מוצאו". בדיון על כך מביא התלמוד את שאלתו של רבי ירמיה: נמצא הגוזל כשרגלו אחת בתוך חמישים אמה של השובך ורגלו אחת חוץ מחמישים אמה, מהו? התלמוד אינו מתייחס לעצם השאלה (שאינה מציאותית - **תוספות**), אלא מסתפק במשפט קצר - "ועל דא אפקוהו לרבי ירמיה מבי מדרשא", כלומר - על זאת הוציאו את רבי ירמיה מבית המדרש.

³ הוריות יג ע"ב: "עניין התייחסותו של רבי מאיר לחלומות עלה בעטיו של ניסיון הדחה שלא צלח, שאותו יזם יחד עם אב בית הדין רבי נתן כנגד הנשיא רבן שמעון בן גמליאל. כאמור ניסיון ההדחה נכשל, והנשיא רבן שמעון בן גמליאל

לכבוד בית אבא עשיתי אלא **לכבודך** שלא ירבו מחלוקות בישראל.
נח הים מזעפו.

אמא שלום דביתהו דרבי אליעזר אחתיה דרבן גמליאל הואי.
מההוא מעשה ואילך לא הוה שבקה ליה לרבי אליעזר למיפל על אפיה.
ההוא יומא ריש ירחא הוה, ואיחלף לה בין מלא לחסר.

איכא דאמרי: אתא עניא וקאי אבבא, **אפיקא** ליה **ריפתא**.

אשכחתי *ספא סא אנפיה*,

אמרה ליה: קום, קטלית לאחי.

אדהכי **נפק** שיפורא מבית רבן גמליאל דשכיב.

אמר לה: מנא ידעת?

אמרה ליה: **כך מקובלני**⁶ **מבית אבי אבא**

כל השערים ננעלים חוץ משערי אונאה.

(בבא מציעא נ"ט ע"ב)

עברית

חתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא.

ר' אליעזר מטהר וחכמים מטמאים

וזהו תנורו של עכנאי

מאי עכנאי?

אמר רב יהודה אמר שמואל: שהקיפו דברים כעכנא זו וטמאוהו

באותו היום השיב רבי אליעזר **כל** תשובות שבעולם

ולא קיבלו הימנו.

אמר להם: **אם הלכה כמותי חרוב זה יוכיח.**

נעקר חרוב ממקומו **מאה אמה.**

יש אומרים ארבע מאות אמה.

אמרו לו: **אין מביאין** ראה מן החרוב

חזר ואמר להם: **אם הלכה כמותי, אמת המים יוכיחו,**

חזרו אמת המים לאחוריהם.

אמרו לו: **אין מביאין** ראה מאמת המים

חזר ואמר להם: **אם הלכה כמותי, כותלי בית המדרש יוכיחו**

הטו כותלי בית המדרש ליפול.

גער בהם רבי יהושע

אמר להם (ר' יהושע): אם תלמידי חכמים **מנצחים** זה את זה בהלכה אתם מה טיבכם?

לא נפלו **מפני כבודו של רבי יהושע**

ולא זקפו **מפני כבודו של רבי אליעזר**

ועדיין מטים ועומדין.

חזר ואמר להם: **אם הלכה כמותי מן השמים יוכיחו,**

יצתה בת קול ואמרה: מה לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו **בכל** מקום.

עמד רבי יהושע על רגליו ואמר: לא בשמים היא.

מאי לא בשמים היא?

אמר רבי ירמיה: שכבר ניתנה תורה מהר סיני אין אנו משגיחים בבת קול

שכבר כתבת בהר סיני: "אחרי רבים להטות".

⁶ כך מקובלני: ראה"ש כה ע"א: " כשבאו ליבנה קיבלן רבן גמליאל ועוד באו שנים ואמרו ראינוהו בזמנו ובליל עיבורו לא נראה וקיבלן ר"ג אמר.....תניא אמר להם ר"ג לחכמים כך מקובלני מבית אבי אבא פעמים שבא בארוכה ופעמים שבא בקצרה..... אמר להם רבן גמליאל: כך מקובלני מבית אבי אבא: אין חדושה של לבנה פחותה מעשרים ותשעה יום ומחצה ושני שלישי שעה ושבעים ושלושה חלקים."

מצאו רבי נתן לאליהו.
אמר לו: מה עשה הקב"ה באותה שעה?
היה מחייך ואמר:
נצחוני בני נצחוני בני.

אמרו: **אותו היום** הביאו **כל** טהרות שטיהר ר' אליעזר
ושרפום באש.
ונמנו עליו וברכואו.
ואמרו: מי ילך ויודיעו?
אמר להם ר' עקיבא: אני אלך,
שלא ילך אדם שאינו הגון ויודיעו ונמצא מחריב את **כל העולם כולו**.
מה עשה ר' עקיבא?
לבש שחורים ונתעטף שחורים וישב לפניו בריחוק ארבע אמות.
אמר לו ר' אליעזר: עקיבא מה יום מיומים?
אמר לו: רבי **כמדומה לי** שחברים בדילים ממך.
אף הוא (ר' אליעזר) קרע בגדיו וחלץ מנעליו ונשמט וישב על גבי קרקע זלגו עיניו דמעות.
לקה העולם **שליש** בזיתים **ושליש בחיטים** **ושליש בשעורים**
ויש אומרים: אף **בצק** שבידי אישה נתקלקל.
מכה גדולה היתה באותו היום **שבכל מקום** שנתן בו עיניו ר' אליעזר נשרף.

ואף רבן גמליאל היה בא בספינה **עמד עלין** נחשול לטבעו
אמר: **כמדומה לי** שאין זה אלא בשביל ר' אליעזר בן הורקנוס
עמד על רגליו ואמר: רבונו של עולם גלוי וידוע לפניך **שלא לכבודי** עשיתי **ולא לכבוד בית אבא**
עשיתי אלא **לכבודך** שלא ירבו מחלוקות בישראל.
נח הים מזעפו.

אמא שלום אשתו של ר' אליעזר ואחותו של רבן גמליאל
מאותו המקרה לא היתה עוזבת את ר' אליעזר ליפול על פניו
אותו היום ראש חודש היה והתחלף לה חודש מלא (30 יום) בחודש חסר (29 יום)
ויש אומרים: בא עני **ועמד** בשער ונתנה לו **לחם**.
מצאה אותו שנפל על פניו
אמרה לו: קום הרגת את אחי
באותה שעה יצא קול שופר שמת רבן גמליאל.
אמר לה: איך ידעת?
אמרה לו: כך מקובלני **מבית אבי אבא**
כל השערים ננעלים חוץ משערי אונאה.
(בבא מציעא נ"ט ע"ב)

ניתוח ספרותי

מבוא:

במחקר מעשה חכמים מקובלת ההנחה שסיפורי מעשי חכמים אינם כרוניקות היסטוריות, אלא, בדיון.⁷ סיפורים אידאולוגיים שתכליתם למסור מסר אידאולוגי מסוים.
התבנית הספרותית היא אמצעי משוכלל לעיצוב הרעיון. יש לפרש את הסיפור כטקסט ספרותי אמנותי, שאינו משקף מציאות ריאלית, אלא מציאות ספרותית. הסופר האמן יוצר לשון שאינה מבטאת משהו שמחוץ לעצמה. יש לסיפור סגירות פנימית, כל פרט בסיפור מתקשר אל חברו

⁷ ראה ספריו ומאמריו של יונה פרנקל המייצג מגמה זו בצורה הבולטת ביותר. בעיקר: י. פרנקל, "שאלות הרמנויטיות בחקר סיפור האגדה", תרביץ מז' תשל"ח 139-172

מבחינה לשונית ומבנית.

קיים מעין דו-שיח נסתר בין התבנית הסיפורית, לבין הרעיונות של הסיפור. מעשי חכמים הם תיאור מאבקו המוסרי-דתי של האדם בתוך עולם חז"ל, ולכן המאבק על קיום ההלכה הוא הנושא המרכזי בסיפורים. העברת ההלכה מהטקסט ההלכתי המובהק אל סיפור מעשה חכמים, מעניקה להלכה משמעות חדשה, שכן היא נבחנת במאבק אנושי חי. גיבורי הסיפורים פועלים תוך חופש אישי גמור, ובוזה מועמדת ההלכה כאתגר לאדם החופשי להבינה מחדש, ולנהוג בהתאם להבנתו הדתית העצמאית. סיפור מעשה חכמים הוא יצירה ספרותית המודעת לכל מרכיביה, ומשתמשת בהם בצורה פוקנציונלית למטרותיה המודעות.

מבנה הסיפור :

א. - בביהמ"ד, רבי אליעזר מנסה לשכנע את החכמים בצדקתו
 ב. - עדותו של רבי ירמיה על המתרחש מאחורי הקלעים - תגובתו של הקב"ה לויכוח
 ג. - הנידוי - תחילתו בביהמ"ד, וסופו בביתו של רבי אליעזר
 ד. - תגובת רבי אליעזר לנידוי: תחילה בעולם כולו, לגבי הציבור, ואח"כ בים, לגבי רבן גמליאל
 ה. - אמא שלום
 במחצית הראשונה של הסיפור חכמים פעילים, פוסקים הלכה בניגוד לרבי אליעזר, מוכיחים אותו על הראיות הניסיות שהביא, מחליטים לנדונו ושולחים את רבי עקיבא להודיעו על כך. בחלקו השני של הסיפור - רבי אליעזר פעיל, צערו ועלבונו קבלו יישות עצמאית בסיפור, וגורמים סביבו נזק רב: החורבן בו לקה העולם, הגל המאיים על רבן גמליאל, מותו של רבן גמליאל. במחצית הראשונה של הסיפור הנמען (הקורא), יוצא בתחושה שזהו סיפור נצחונה של הדמוקרטיה. גם האל עצמו כפוף לחוקי התורה. מחציתו השנייה של הסיפור משנה את התרשמותו של הקורא. מסתבר שכל המשתתפים בסיפור, משלמים מחיר כבד.

הזמן בסיפור

חמש פעמים חוזרים בסיפור ציוני זמן (סומן בצהוב)
 בפתחת העלילה: "באותו היום" הסיפור מתחיל לאחר הויכוח בין רבי אליעזר וחכמים. לאחר שלא הצליח לשכנעם בצדקתו, שהתנור טהור.
 הביטוי חוזר בחלקו השני של הסיפור: **אותו היום** הביאו כל טהרות... ; כשמגיע ר' עקיבא לביתו כדי להודיעו על הנידוי: אמר לו ר' אליעזר **מה יום מיומים?** כשמגיע רבי אליעזר על הנידוי: מכה גדולה היתה **באותו היום** שבכל מקום שנתן בו עיניו ר' אליעזר, נשרף. ובפרקו האחרון של הסיפור כשזנחה אמא שלום את משמרתה: **אותו היום**⁸ ראש חודש היה.
 העלילה מתרחשת תוך יום אחד. תגובתו של רבי אליעזר למעשה ההונאה: אותו היום הביאו כל טהרות שטיהר ר' אליעזר ושרפום באש - שוות משקל למעשה שנעשה לו, לעלבון שנגרם לו.

⁸ אם נפרוץ את סגירות הסיפור, ונתייחס לעתוי ההיסטורי בו פעלו החכמים, תקופת יבנה, ניתן להסביר את המלחמה של הנשיא, רבן גמליאל (גם בהסתמך על סיפור הדחתו של רבן גמליאל), בכל דעה חריגה, ואת תקיפותו הרבה בנושא הויכוח בינו לבין רבי יהושע על תפילת ערבית, בכך שרבן גמליאל פעל בתקופת משבר, לאחר חרבן הבית. צו השעה היה ליצור הנהגה חזקה ואחידה כדי לשמור על העם לאחר החרבן.

ואולי מאותת לנו בחזרה וההדגשה על מטבע הלשון 'אותו היום', שגם כשהכל נעשה על פי חוקי התורה, יש דרכים בהם ניתן ללכת בתלם מבלי לעלות בזולת. תחושה זו מתעצמת כשאנו מבחינים בנקיטת המספר בסופרליטיבים: 'אותו היום הביאו כל טהרות שטיהר רבי אליעזר ושרפום באש'. מיד נגשו להוצאה לפועל, והאם היה צורך לשרוף את כל טהרותיו? לא ניתן שלא להבחין בנימה של להיטות יתר בביצוע.

לשון סופרליטיבית:

- 6 פעמים נוקט בכתוב בהכללה מכסימלית: **כט**
1. השיב רבי אליעזר **כט** תשובות שבעולם
 2. שהלכה כמותו **ככט** מקום
 3. הביאו **כט** טהרות שטיהר ר' אליעזר
 4. ונמצא מחריב את **כט** העולם כולו
 5. **ככט** מקום שנתן בו עיניו
 6. **כט** השערים ננעלים חוץ משערי הונאה.
- גם כאן, השימוש החוזר מילה המקיפה: כל, מציין מחד גיסא את הויכוח ושריפת הטהרות, ומאידך גיסא, את תגובתו של רבי אליעזר. נוצר מעין שווי משקל בין מעמדו של החכם, רבי אליעזר, ידיעותיו, והגיבוי שהוא מקבל משמים, לבין הטיפול הכל כך חזק שמטפלים בו חכמים.

מטבעות לשון:⁹

ולא קיבלו הימנו; כך מקובלני מבית אבא. חכמים אינם מקבלים את תשובותיו של רבי אליעזר בראשית הסיפור, אמא שלום יודעת שנפילת האפיים שלו, הביא למותו של אחיה רבן גמליאל כיוון שכך מקובלני בבית אבא.

תבנית חוזרת:

- אם הלכה כמותי - חרוב זה יוכיח**
- אם הלכה כמותי - אמת המים יוכיחו**
- אם הלכה כמותי - כותלי בית המדרש יוכיחו**
- אם הלכה כמותי - מן השמים יוכיחו**
- כל הניסים שביקש רבי אליעזר - התקיימו: החרוב נעקר; אמת המים חזרו לאחוריהם; כתלי ביהמ"ד הטו; יצאה בת-קול מן השמים.
- התבנית חוזרת פעמיים גם בתגובת חכמים, ונשברת בסיבוב השלישי:
- א. -אין מביאין ראייה מן החרוב
 - ב. -אין מביאין ראייה מאמת המים

⁹ יש בסיפור מילים חוזרות נוספות, סימנתי אותן באותיות בעלות צבע שונה, רקע שונה, או גופן אחר. במאמר כללתי רק את המוטיבים הבולטים.

ג. גער בהם רבי יהושע: אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה אתם מה טיבכם?

ד. לא בשמים היא

על רקע התבנית החוזרת, בולטת שבירתה, ודורשת הסבר.

באשר לכתלים, ייתכן שמפחד המפולת ברחו חכמים, ורבי יהושע מתבלט מהקולקטיב, וגוער בכתלים. כשנשקפת סכנת מוות, נשברת התבנית.

ובמחזור הראיות האחרון, כשמתרחש הנס הגדול ביותר, התערבות משמים, פוסל רבי יהושע את התגובה השמימית, במילות המקרא: **"לא בשמים היא... כי קרוב אליך הדבר מאד, בפוך ובלבבך לעשותו" (דברים ל')**.

ושוב, ניתן להסביר את החרیגה מהתבנית, בהתערבות החריגה. לא עוד חומרים מהסביבה: חרוב (שרשיו מתחת לאדמה); אמת מים (זורמת על פני האדמה); כותלי ביהמ"ד (עליה לגבה, אבל עדיין על פני האדמה); בת קול - יציאה מתחום הריאליה אל המטפיסי, התערבות שמימית. גם בתגובת כתלי ביהמ"ד קיימת תבנית ספרותית חוזרת:

לא נפלו מפני כבודו של רבי יהושע

ולא זקפו מפני כבודו של רבי אליעזר

גם כאן נשמר שיווי משקל בין רבי אליעזר לרבי יהושע, בין העולב לנעלב.

נושא הכבוד חוזר שוב בדברי רבן גמליאל:

גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי

ולא לכבוד בית אבא¹⁰ עשיתי

אלא לכבודך

החזרה המחומשת של השורש, מאותת לנו שנעשתה כאן פגיעה בכבודו של רבי אליעזר, אף כי רבן גמליאל מתרצה בכך שנעשתה לכבודו של מקום.

חזרה

שורשים חוזרים:

א. נ.ט.ה - הטו כתלי בית המדרש ליפול

ועדיין מטים ועומדין

אחרי רבים להטות

אותו שורש מתאר את תגובת הכתלים, ואת הראיה מן המקרא: "לא תהיה אחרי רבים לרעות ולא

תענה על ריב לנטות אחרי רבים להטות" שמות כ"ג, ב'

לכאורה - כפי שראינו במוטיבים חוזרים אחרים בסיפור - שיווי משקל שנשמר בין שני הצדדים¹¹.

אלא שאולי בסיפורנו שבחלקו השני מתרחשות כל כך הרבה אסונות, לא הייתה הקפדה מספקת

של חכמים על חלקו הראשון של הפסוק: "לא תהיה אחרי רבים לרעות".

ב. נ.צ.ח

1. אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה אתם מה טיבכם?

2. נצחוני בני, נצחוני בני

¹⁰ הזכרת בית אבא מצילה את רבן גמליאל מטביעה בים, ומופיעה שוב בפי אחותו כשנפילת האפיים של גיסו, הרגה אותו: כך מקובלני מבית אבי אבא

¹¹ השימוש במטבע הלשון נצחוני, הוא מהשדה הסמנטי של מלחמה.

הפועל מופיע פעם בדברי רבי יהושע, ופעם בדברי הקב"ה. גם כאן, שימוש באותו שורש, משני עברי המתרס.

ג. ח.ר.ב.

1. **חרוב** זה יוכיח
 2. נעקר **חרוב** ממקומו
 3. אין מביאין ראיה מן ה**חרוב**
 4. ונמצא **מחריב** את כל העולם כולו
- שני השורשים: נ.צ.ח; ח.ר.ב - הם מילים מהשדה הסמנטי של מלחמה, ומעצימים את תחושת הקרב המילולי הלכתי המתרחש בסיפור.

ד. נ.ע.ל.

1. קרע בגדיו וחלץ **מנעליו**
 2. כל השערים **ננעלים** חוץ משערי אונאה
- #### ה. ש.ע.ר.
1. בא עני ועמד **בשער** ונתנה לו לחם
 2. כל ה**שערים** ננעלים
 3. חוץ **משערי** אונאה
- פתיחתה של אמא שלום את שער ביתה לעני, גרמה לכך שבשמים, נפתחו שערי אונאה בפני בעלה רבי אליעזר.

אמצעים ספרותיים להגברת האמינות

בצמוד לתיאור כמה מן הניסים, מופיעות השערות ריאליסטיות למדי: מידות מדוייקות, ציוני זמן מדוייקים

1. לגבי החרוב:

- נעקר חרוב ממקומו מאה אמה

- **ויש אומרים**: ארבע מאות אמה

רבי עקיבא יושב לפני רבי אליעזר - בריחוק ארבע אמות

2. לקה העולם שלישי בזיתים

- ושליש בחיטים

- ושליש בשעורים

ויש אומרים: אף בצק שבידי אישה נתקלקל¹²

3. אותו היום ראש חודש היה

והתחלף לה חודש מלא בחודש חסר

ויש אומרים: בא עני ועמד בשער ונתנה לו לחם

שימוש בזמנים מדוייקים, מידות מדוייקות, והצגת שתי אפשרויות מסוג: ויש אומרים, מגבירים את תחושת האמינות של הקורא שמדובר כאן בסיפור שהתרחש.

¹² באשר לבצק, ניתן לעקוב בסיפור אחרי שלבי הייצור של הלחם. הסיפור עוסק בתנור, צערו של רבי אליעזר שורף שעורים וחיטים, יש אומרים שאף בצק התקלקל, אמא שלום נתנה לעני לחם - סופו של תהליך ייצור הפת, וגם סופו של רבן גמליאל.

פעלים מנוגדים

עמד - ישב

1. כתלי ביהמ"ד - עדיין מטים ועומדין
 2. תגובת רבי יהושע לבת-קול - עמד רבי יהושע על רגליו
 3. תגובת הים לנידוי עליו הסכים רבן גמליאל - עמד עליו נחשול לטבעו
 4. תגובת רבן גמליאל לנחשול - עמד על רגליו
 5. העני שגרם בעקיפין למות רבן גמליאל - בא עני ועמד בשער
- כביכול הערימו השמים על רבן גמליאל, ומשלא עלה בידם להענישו ישירות, שלחו לביתו של רבי אליעזר את העני שגרם בעקיפין למותו.

י.ש.ב.

1. רבי עקיבא - ישב לפניו בריחוק ארבע אמות
 2. רבי אליעזר - וישב על גבי הקרקע
- עמד - ישב אלו פעלים מנוגדים. כפי שהעמדות בסיפור זה - מנוגדות. בשני הפעלים ניתן להשתמש גם כמטפורה: עמידה פיסית, ועמידה על דעה, התבצרות בעמדה.

התנועה בסיפור

מתחילה מתחת לפני הקרקע - החרוב נעקר ממקומו
 נמשכת על פני הקרקע - אמת המים חוזרת לאחור
 עולה - כתלי בית המדרש מטים
 מגיעה לגבה המקסימלי - בת קול משמים
 רבי יהושע עומד - רבי עקיבא ורבי אליעזר יושבים
 רבי אליעזר נפל על פניו - אשתו אומרת לו: קום הרגת את אחי
 המטוטלת בסיפור נעה כל הזמן, הנחשול בים, נח הים מזעפו. הטבע מגיע לאיזון, ורבן גמליאל מת.
 בנקודה מאוזנת זו, מסתיים הסיפור.

שיח בין סיפורים בתלמוד הבבלי¹³

בחלקו השני של הסיפור מתרחשים אסונות בעולם, ובמשפחתו של רבי אליעזר.

אמנם, לשיטתו של יונה פרנקל התכונה הספרותית השלטת במעשה חכמים היא: "הסגירות של סיפור האגדה" (י. פרנקל, שאלות הרמנויטיות עמ' 157), ואכן, ראינו שכל פרט בסיפור מתקשר אל חברו מבחינה לשונית ומבנית. אולם, בסיפורנו, לא ניתן להתעלם מקשרי גומלין בין סיפור זה לסיפורים מקבילים. ניתן להתייחס לקשרים אלו לא כפרטים ביוגרפיים-הסטוריים, אלא

¹³ גירסא דומה של הסיפור מופיעה בתלמוד הירושלמי, מועד קטן, ג' א'. העיסוק במקבילה זו דורש דיון נפרד. אגב, בניגוד לבבלי שם משובץ הסיפור בסוגיית אונאה, בירושלמי משובץ הסיפור בסוגיית נידוי, ונראה שבירושלמי עולה התנגדות עזה לנידוי של רבי אליעזר, לעומתו, בבבלי, יש אומנם ביקורת על הצעד שנקטו חכמים - ראה הקטסטרופות הקורות בהמשך, ובכל-זאת, ניכרת בו השלמה עם הנידוי.

כקשרים רעיוניים.

ניתן אולי לאמר שהסיפורים מבטאים עולם ערכים אחד הנתון בתוך מעגל בעיות אנושיות אחד, ואולי נוצרו הסיפורים על ידי מספרים הקרובים זה לזה מבחינת הרקע הרוחני שלהם. (י. פרנקל, דמותו של ריב"ל בסיפור התלמוד הבבלי, דברי הקונגרס העולמי השישי למדעי היהדות, תשל"ז עמ' 403). בכך מניח פרנקל אפשרות מסויגת של פריצת הסגירות המוחלטת של סיפור האגדה. בסיפור תנורו של עכנאי, כפי שהוא משובץ בבבלי, בסוגיית אונאה, לא ניתן להתעלם מגורלם הקשה של כל הדמויות המוזכרות בסיפור.

- בסיפור עצמו מת **רבן גמליאל**.

- בסנהדרין סח ע"א מת **רבי אליעזר**, כשהוא טעון מרירות, ומנבא על מותם הקשה של תלמידי החכמים שבאו לבקרו: אמר להן: תמי אני אם ימותו מיתת עצמן. אמר לו רבי עקיבא: שלי מהו? אמר לו: שלך קשה משלהן. על מיתתו הקשה של רבי עקיבא מסופר בברכות סא ע"ב. עובדת נידויו של ר' אליעזר, מסיפור תנורו של עכנאי, היא אחד הנתונים ההתחלתיים של הסיפור בסנהדרין, אע"פ שלא מסופרת בסנהדרין סיבת הנידוי, וזמן הטלתו. ברור שהמספר מניח שהקורא יודע במה מדובר.

מלבד ההסתמכות של הסיפור בסנהדרין על הסיפור בבא במציעא, ב'תנורו של עכנאי העיסוק בדיני טומאה וטהרה הוא העילה לנידוי, והוא העילה להתרת הנדר בסיפור בסנהדרין. כמו כן בשני הסיפורים קיימות נקודות מגע נוספות:

- תאור הזמן - אותו היום

- בתנורו של עכנאי - נס עקירת החרוב; במותו של רבי אליעזר - כישוף הקישואים "למדני עקירתן".

- מקומו של רבי עקיבא בסיפור: ב'תנורו של עכנאי, הוא מודיע לרבי אליעזר על נידויו; בסנהדרין, הוא התלמיד המועדף על רבי אליעזר, והוא הבוכה עליו כבנו, במותו. אשר לדמויות האחרות:

רבי יהושע - בסיפור המופיע בבכרות לא ע"א מסופר שרבן גמליאל העליבו בביהמ"ד, והעמידו על רגליו עד שהעם מחה, והעביר בעקבות מעשה זה את **רבן גמליאל** מכהונתו.

רבי ירמיה - בבבא בתרא פרק ב' משנה ו' - הוצא מביהמ"ד עקב שאלותיו המקניטות. לאחר זמן מה, הוחזר.

רבי נתן - הוריות יג ע"ב, רבן גמליאל הדיחו ממשרתו הרמה כאב בית דין.